

การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด หัตถศิลป์ถิ่น ปทุมธานี

THAI DRAMATIC DANCE CREATION ARTS AND CRAFTS IN PATHUM THANI

ศิรดา พานิชอำนวย

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 02-5494581,088-2194600

Email sirada_p@rmutt.ac.th, ning.sirada@hotmail.com

Sirada Panichamnoy

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 02-5494581,088-2194600

Email sirada_p@rmutt.ac.th, ning.sirada@hotmail.com

บทคัดย่อ

การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี เป็นการแสดงที่เกิดแรงบันดาลใจจากการศึกษา อารยะธรรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญในจังหวัดปทุมธานี พบว่าชุมชนมอญ เมืองสามโคก จังหวัดปทุมธานีมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยพบหลักฐานว่า จังหวัดปทุมธานีในอดีตเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาและพบเตาเผาโบราณที่มีอายุประมาณ 252 ปี และเป็นแหล่งผลิตโอ่งดินเผาที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยม ซึ่งคนไทยเรียกขานว่า “ตุ่มอี่เล้ง” ในอดีต “ตุ่ม” มีความจำเป็นสำหรับเก็บน้ำเพื่ออุปโภค

บริโศค แต่ด้วยความเจริญทางสังคมทำให้บริบทในการใช้ประโยชน์ของตุ่มเปลี่ยนแปลงไป กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาพระอุดม จึงได้พัฒนาตุ่มให้เป็นงานศิลป์เพื่ออนุรักษ์และสืบสาน ให้เห็นถึงความสำคัญของตุ่มที่มีในอดีต โดยสร้างสรรค์งานศิลป์ในรูปแบบงานเครื่องปั้นดินเผาเบญจสิริ โดยนำตุ่มมาพัฒนาเป็นงานหัตถศิลป์ที่สวยงามและสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มประชากรในชุมชน

ผู้สร้างสรรค์ผลงานจึงเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ชุดการแสดง ในรูปแบบการนำเสนอผลงานศิลป์และนำเสนอชิ้นงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาพระอุดม เพื่อเป็นการร่วมสืบสานความสำคัญและความเป็นมาของ “ตุ่ม” ที่กำลังจะสูญหายจากความเจริญทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคโลกาภิวัตน์ จึงได้สร้างสรรค์การแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยผสมผสานรูปแบบการรำรำท่วงท่าของ “มอญรำ” อันเป็นแบบฉบับของชาวไทยเชื้อสายมอญ ที่ยังคงมีการสืบสานจากรุ่นสู่รุ่น โดยทำการประพันธ์เพลงเล่าผ่านเรื่องราวที่เรียบง่าย ตั้งแต่กรรมวิธีการปั้นตุ่มและนำสู่การสร้างงานหัตถศิลป์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายให้เกิดความวิจิตร สวยงามตามรูปแบบของชาวมอญจังหวัดปทุมธานี ที่มีความลงตัวอย่างงดงาม

การออกแบบเครื่องแต่งกายและทรงผม นำหลักการแต่งกายตามแบบวัฒนธรรมของชาวมอญจังหวัดปทุมธานี นำมาออกแบบเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดสุนทรียะความงดงามในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย

คำสำคัญ: นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์,ชุดหัตถศิลป์,ถิ่นปทุมธานี

Abstracts

This craftsmanship performances in Pathum Thani province that inspired by educated Mon people from ethnic group as known as Mon people in Pathum Thani Province. Discovered that the Mon's Samkok community has a long history. The evidence found that Pathum Thani Province was a source of pottery production in the past and found an ancient kiln aged about 252 years and is a famous and popular pottery production jar which people call this pottery by "Tum E-lenge". In the past, people were used to store water for consumption, but with social prosperity, the context of the use of the pottery had changed. The Phra Udom Pottery Community Enterprise Group, therefore developed the pottery into an artwork to preserve and carry on the importance of the pottery in the past by creating artwork in the form regarding Benjasiri pottery style by using the normal pottery to develop into a beautiful craftsmanship and generating income for the people in the community.

The creator of this performances was inspired to create a performance set by presentation work of the The Phra Udom Pottery Community Enterprise Group to contribute to the importance and history of the "pottery" that almost to disappear by the development of society and culture that changes according to the globalization. This performance was created in

the Thai dance style, combining the Mon dance style which is typical of the Thai-Mon ethnicity that deliver from generation to generation by composing songs told through the process of molding the pottery into creation of craftsmanship by the community enterprise group. The costumes were finely created according to Mon's esthetic style in Pathum Thani Province.

Keyword: Thai Dramatic Dance Creation, Arts and Crafts, In Pathum Thani

บทนำ

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทยนั้นเป็นผลงานที่แสดงออกทางความงาม และมีความมุ่งหมายให้เกิดประโยชน์การใช้สอย โดยคนไทยในแต่ละท้องถิ่น สร้างสรรค์ขึ้นด้วยมือ ซึ่งผลงานศิลปะที่ชาวบ้านหรือคนในกลุ่มชนแต่ละพื้น ถิ่นประดิษฐ์สร้างขึ้นตามความจำเป็นและความรู้สึกนึกคิดของตนเพื่อตอบสนอง ความต้องการในด้านการดำรงชีพและด้านคุณค่าความงาม ผลงาน ศิลปะพื้นบ้านที่เรียกว่า (Folk Art) หรือศิลปกรรมพื้นถิ่น (Local Art) และ หัตถกรรมพื้นบ้าน (Creative Crafts) มักมีลักษณะที่ผสมผสานคุณค่าด้าน ประโยชน์การใช้สอย โดยได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม สภาพธรรมชาติ ทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ ของสังคม การนำศิลปหัตถกรรมเข้ามาผนวกกับการแสดงนั้น เป็นการสร้าง งานด้านนาฏศิลป์ที่มุ่งแสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของบริบททางสังคมพื้น ถิ่นที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำเสนอ บริบทของสังคมพื้นถิ่นที่มีความเป็น

เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยการนำผลงานหัตถกรรมเข้ามาผนวกให้เห็นเป็นเรื่องราว การเล่าเรื่องทำให้เกิดความสมบูรณ์ในรูปแบบการแสดง

การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น โดยหยิบยกความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น มานำเสนอในรูปแบบการแสดงกลุ่มชนชาติพันธุ์มอญ จังหวัดปทุมธานีที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งแต่ในอดีตมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้ปรับตัวเองให้เข้ากับคนไทยที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ ค่านิยมของกลุ่มชนชาติพันธุ์ของตนเองได้อย่างเข้มแข็ง ทั้งการแต่งกาย วิถีชีวิตศิลปหัตถกรรมมีความโดดเด่นในแต่ละชุมชนที่สรรค์สร้างจากอดีตและมีการปรับปรุงในรูปแบบการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมชุมชนที่มีความเจริญและทันสมัยยิ่งขึ้นไป

คนมอญ (Mon) ได้รับการจำแนกจากนักวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์และมานุษยวิทยา จัดอยู่ในกลุ่มชนชาติที่พูดภาษามอญ-เขมร (Mon-Khmar) ตระกูลออสโตร-เอเชียติก (Austro-Asiatic) ถือเป็นชนชาติแรก ๆ ที่ปรากฏหลักฐานว่าได้อยู่อาศัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งยังมีอารยธรรมที่สั่งสมสืบเนื่องยาวนาน ถือว่าเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมสูงในดินแดนแถบนี้ แม้ในปัจจุบันชนชาติมอญจะไม่มีประเทศปกครองตนเอง แต่ยังคงพบวัฒนธรรม ประเพณี ที่ล้วนได้รับอิทธิพลจากมอญเข้าไปผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งด้านภาษา ศาสนา สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ

ย้อนถึงบรรพชนผู้สร้างบ้านแปลงเมืองสามโคกมาก่อนการสถาปนาจังหวัดปทุมธานี นั่นคือ ชื่อเมืองสามโคก (Sam Koc) ที่ปรากฏในแผนที่นัก

เดินทางชาวฝรั่งเศสเมื่อปลายสมัยอยุธยา ในขณะนั้นเมืองสามโคกเป็นที่รู้จักกันในฐานะชุมชนเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ (Potte Bakkers Dorp) และยังมีความสัมพันธ์กับชุมชนเกาะเกร็ด (บ้านเตร็ดน้อย) เชื่อได้ว่ามีการเข้ามาของชาวมอญยังเมืองสามโคก ในเวลานั้นถือว่ามีความรุ่งเรืองมั่งคั่งที่เกิดจากอุตสาหกรรมการผลิตและการค้าเครื่องปั้นดินเผาของมอญ อันเป็นแหล่งผลิตส่งออกเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญในสมัยอยุธยาและอาชีพรองรับของมอญ สามโคกก็ได้มีบทบาทต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ซึ่งพบหลักฐานเตาเผาโบราณอยู่ตรงข้ามวัดสิงห์ เนื่องจากสามโคกได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผา ปัจจุบันปรากฏร่องรอยของเตาโถ่งอ่าง หรือ เนินโคกเตาเผาโบราณรูปร่างเตาเผาก่ออิฐเรียงรายกันคล้ายเรือคว่ำ มีปล่องระบายความร้อนด้านบน เเผาด้วยอุณหภูมิสูง ทำให้เครื่องปั้นดินเผาสุกแกร่ง สีส้มแดงสวยงาม เตาเผาลักษณะนี้เป็นภูมิปัญญาของชาวมอญในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจำพวกของใช้ในครัวเรือน ล้วนได้รับความนิยม โดยเฉพาะ “ตุ่มสามโคก” อันมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ชาวมอญบ้านสามโคกนั้นมีฝีมือในการทำอิฐมอญและงานเครื่องปั้นดินเผา “ตุ่มสามโคก” หรือเรียกอีกอย่างว่าตุ่ม “อีเล้ง” เป็นหนึ่งในหัตถกรรมศิลปอันสืบทอดด้วยฝีมือ ความคงทน และเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยลักษณะปากตุ่มและ ก้นตุ่มมีขนาดที่เท่ากันป่องกลางและเป็นตุ่มขนาดใหญ่ แต่เป็นที่น่าเสียดาย ปัจจุบันตุ่มน้ำสามโคกได้ถูกกลืนหายไปกับยุคสมัยเสียแล้ว ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความทรงคุณค่าในวัฒนธรรมมอญที่เคียงคู่กับหัตถศิลป์ที่งดงามในชุมชนที่คอยแต่จะเลือนหายไปตามยุคสมัยที่เกิดการพัฒนา ซึ่งมีความสำคัญในการร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาการสร้างสรรคหัตถกรรม หัตถศิลป์ที่มีในท้องถิ่นในรูปแบบการแสดง

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ การแสดงนาฏศิลป์ไทย สร้างสรรค์ชุด หัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงกรรมวิธีการสร้างสรรค์สร้างการปั้นตุ้ม และการสร้างสรรค์งานของวิสาหกิจชุมชนที่ทำการผลิตงานหัตถศิลป์ในรูปแบบการสร้างสรรคเพื่อให้เกิดความสวยงามเป็นการเพิ่มมูลค่าของงานหัตถศิลป์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรม โดยการนำกระบวนการทำรำของนาฏศิลป์ไทยมาบูรณาการให้เข้ากับการรำของชาวมอญ ที่เรียกว่า “มอญรำ” อีกทั้งยังเป็นการผสมผสานเอกลักษณ์และความงดงามของนาฏศิลป์ทั้ง 2 แบบเพื่อเป็นการสร้างสรรค์และพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่องการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด หัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์มอญจังหวัดปทุมธานี และชุมชนเมืองสามโคก
2. เพื่อศึกษากรรมวิธีการปั้นตุ้มสามโคกและการสร้างสรรค์งานรูปแบบวิสาหกิจชุมชน จ.ปทุมธานี
3. เพื่อสร้างสรรค์ การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี
4. เพื่อกำหนดองค์ประกอบในการแสดง รูปแบบการแสดง ทำนองเพลง ทำรำที่ใช้ในการแสดง

5. เพื่อออกแบบเครื่องแต่งกาย การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ชุด หัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี

6. เพื่อเป็นการเผยแพร่งานวิสาหกิจชุมชนด้านหัตถศิลป์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญปทุมธานีในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์

ขอบเขตของการวิจัยสร้างสรรค์

ขอบเขตเนื้อหา

การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด หัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี ผู้สร้างสรรค์กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา ดังนี้

กลุ่มชนชาติพันธุ์มอญ จังหวัดปทุมธานี และวิถีชีวิตชุมชนมอญบ้านสามโคก จังหวัดปทุมธานีกับหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่มีการพัฒนาสู่งานผลิตภัณฑ์งานวิสาหกิจชุมชน

ขอบเขตบุคคล

การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด หัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี ผู้สร้างสรรค์กำหนดขอบเขตบุคคลในการศึกษา 2 กลุ่มดังนี้

1. เจ้าหน้าที่กลุ่มงานวัฒนธรรมมอญ (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี) ด้านประวัติความเป็นมาและพัฒนาการงานวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในจังหวัดปทุมธานี ทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กลุ่มพัฒนาชุมชนวิสาหกิจเครื่องปั้นดินเผา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านคลองพระอุดม อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

2. ประชาชนชาวบ้านทางด้านนาฏศิลป์มอญรำ จังหวัดปทุมธานี ใน ประเด็นรูปแบบท่วงท่าการร่ายรำตามแบบฉบับของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่ สืบทอดกันต่อมา โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญและประชาชนบ้าน นางอิติณัฐ พิณพาทย์และนางสมพิศ พุ่มใหญ่ บุตรสาวครูมงคล พงษ์เจริญ ด้านมอญรำ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัย 3 ประเภท เพื่อบันทึกประเด็นคำถาม สำหรับรวบรวมข้อมูลและทำการบันทึกลงตารางแบบสังเกต พร้อมบันทึก ภาพถ่ายและบันทึกเสียง ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์
2. แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
3. แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินงานวิจัยช่วงระยะเวลา 1 ตุลาคม 2561 ถึง 30 กันยายน 2562 เพื่อให้ในการสร้างสรรค์ขึ้นอยู่กับแหล่งข้อมูลที่ผู้สร้างสรรค์กำหนดโดยแบ่ง ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ระยะแรก เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องจากแหล่งค้นคว้า

ระยะที่สอง ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้ช่วงระยะเวลาวันหยุดราชการ (เสาร์-อาทิตย์) วันหยุดนักขัตฤกษ์ และช่วงเวลาที่ไม่มี การเรียนการสอน

ระยะที่สาม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นคำถามในเรื่อง
ที่ไปศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด หัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี
เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ที่ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ ทำการบรรยายเชิงพรรณนา
วิเคราะห์และทำการประเมินคุณภาพผลงานสร้างสรรค์ก่อนนำเสนอผลงาน
โดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงปริมาณ หลังการใช้กิจกรรมรูปแบบโมเดลซิปปา
(CIPPA Model) โดยนำแนวคิดวิจัยเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาผลงานสร้างสรรค์
โดยผู้วิจัยมีวิธีการ ดังนี้

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1. ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลเอกสาร หนังสือ ตำรา
งานวิจัย หรือบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบ
การแสดง

1.2. ศึกษาข้อมูลและสังเกตการณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาค
สนาม โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กลุ่มงานวัฒนธรรมมอญ (ศูนย์วัฒนธรรม
จังหวัดปทุมธานี) ด้านประวัติความเป็นมาและพัฒนาการงานวิสาหกิจชุมชน
ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในจังหวัดปทุมธานี ทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กลุ่ม
พัฒนาชุมชนวิสาหกิจเครื่องปั้นดินเผา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านคลองพระ
อุดม อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ยังคงอนุรักษ์
การทำเครื่องปั้นดินเผาตามแบบฉบับของกลุ่มชาติพันธุ์มอญจังหวัดปทุมธานี
และทำการสัมภาษณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม

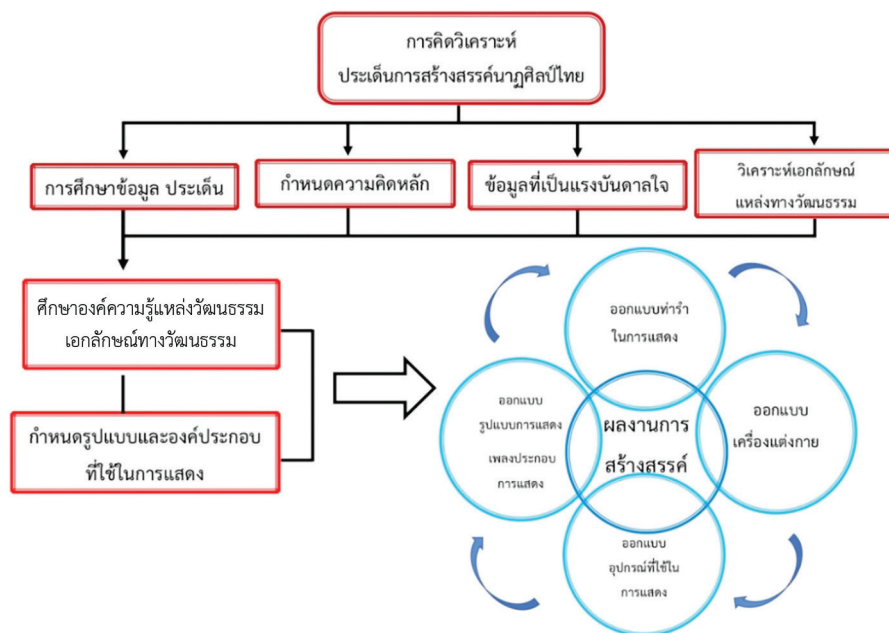
1.3. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้านทางด้านนาฏศิลป์ มอญรำ จังหวัดปทุมธานี ในประเด็นรูปแบบท่วงท่าการร่ายรำตามแบบฉบับของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่สืบทอดกันต่อมา โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ และปราชญ์ชาวบ้านนางธิดิณัญญ์ พิณพาทย์และนางสมพิศ พุ่มใหญ่ บุตรสาว ครุมนงคณ พงษ์เจริญ ด้านมอญรำ

1.4. ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำข้อมูลมาสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การสร้างสรรค์ การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดงานวิจัยในรูปแบบงานสร้างสรรค์ตามที่ได้รับงบประมาณวิทยุทุนนักสร้างสรรค์ กองทุนส่งเสริมงานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่หาแนวคิดและออกแบบการแสดงขึ้นใหม่ โดยยึดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในจังหวัดปทุมธานีเป็นหลักสำคัญ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการนำหลักวัฒนธรรมรามอญ 13 ท่า เป็นการกำหนดท่ารำหลัก โดยเชื่อมโยงกับงานปั้นโอ่งซึ่งเป็นงานหัตถศิลป์ มาวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดงหลัก และนำมาซึ่งการกำหนดอุปกรณ์ประกอบการแสดงผ้านทำทางทางนาฏศิลป์สร้างสรรค์

กรอบแนวคิด

ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด หัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี ประกอบด้วย

1. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบองค์ประกอบของการแสดงตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งการออกแบบประกอบด้วย การออกแบบรูปแบบการแสดง เพลงประกอบการแสดง ออกแบบท่ารำ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง

2. ทดลองปฏิบัติการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี

3. ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพผลงานโดยใช้กิจกรรมรูปแบบโมเดล ชิปปา (CIPPA Model) และ ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการแสดงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4. เผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชน แสดงผลงานทางวิชาการระดับนานาชาติ

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุด หัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ การสัมภาษณ์ การสังเกตจากภาคสนาม สามารถเสนอผลการศึกษากว่าวัตถุประสงค์ของงานวิจัยการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี ในบริบททางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้คำนึงถึงองค์ประกอบการแสดงซึ่งประกอบไปด้วย การออกแบบท่าทางการแสดง แม่ท่าและกระบวนท่ารำ การแปรแถว และการออกแบบลีลาท่ารำ อุปกรณ์ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง เครื่องแต่งกาย การคัดเลือกนักแสดง และโอกาสในการแสดง เพื่อสามารถออกแบบการแสดงและจัดองค์ประกอบการแสดง ในการสร้างสรรค์ การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์การแสดงและองค์ประกอบการแสดงตามแนวคิดและทฤษฎีในการสร้างสรรค์ตามกระบวนกรสร้างสรรค์ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีทัศนศิลป์ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547,235) นาฏศิลป์ต้องอาศัยหลักทัศนศิลป์เป็นส่วนหนึ่งในการแสดงออก เช่น ท่ารำ การแปรแถว การตั้งซุ่ม รูปแบบ สีเส้นของเครื่องแต่งกาย และแสง สี

2. แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการนาฏยประดิษฐ์ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547,253) นาฏยประดิษฐ์ (Choreographer) การคิดการออกแบบและสร้างสรรค์แนวคิดรูปแบบกลวิธีของนาฏศิลป์โดยผู้แสดงหลายคน นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรีเพลง เครื่องแต่งกาย

พีรพงศ์ เสนไสย (2546, 22-23) งานนาฏยประดิษฐ์ที่อาศัยการหยิบเพียงเอกลักษณ์เด่น เพื่อแสวงหากระบวนการท่ารำใหม่ๆ การเคลื่อนไหวใหม่ๆ แหวกแนวจากเดิม และได้ให้ความหมายตรงกับผู้ประดิษฐ์ต้องการ

3. แนวคิดและทฤษฎีนาฏยดนตรี สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547,135) ดนตรีที่นำมาใช้ประกอบนาฏศิลป์ หลักการและกลวิธีของดนตรี ซึ่งเป็นองค์ประกอบของดนตรี ตลอดจนถึงธรรมเนียม ระเบียบวิธีการบรรเลงที่นำมาใช้ประโยชน์ทางนาฏศิลป์

4. แนวคิดและทฤษฎีหลักการประพันธ์ทำนองเพลงและดนตรีประกอบการแสดง ฉันทนา เอี่ยมสกุล (2554,84) การประพันธ์เพลงจะต้องมีความหมายและถูกต้องตามวัตถุประสงค์มีความสอดคล้องกลมกลืนกับท่ารำตามเจตนารมณ์ของผู้ออกแบบและสร้างสรรค์

5. แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบอุปกรณ์การแสดง พีรพงศ์ เสนไสย (2546, 98-100) อุปกรณ์ช่วยเพิ่มความหมายในการแสดง อีกทั้งช่วยสร้างบรรยากาศให้มีสีสัน ตระการตายิ่งขึ้น ช่วยสื่อให้ผู้ชมเข้าใจการแสดงมากยิ่งขึ้น

6. แนวคิดและทฤษฎีการออกแบบเครื่องแต่งกาย จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง (2543,8) การออกแบบเครื่องแต่งกาย Fashion design หรือ Costume design ในการออกแบบขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายเป็นการเฉพาะหรือเป็นพิเศษ ซึ่งแสดงถึงแนวทางการออกแบบบางสิ่งบางอย่างโดยมีจุดมุ่งหมายพิเศษเป็นการเฉพาะ

ฉันทนา เอี่ยมสกุล (2554,84) การออกแบบเครื่องแต่งกายและทรงผม จากวัฒนธรรมการแต่งกายที่มีความหลากหลายในความเป็นยุคสมัย และกลุ่มชนชาติ พร้อมกับการผสมผสานประยุกต์สิ่งใหม่เพื่อสร้างสรรค์ให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น จะต้องคำนึงถึงความสะดวกในการเคลื่อนไหวท่าทางให้เกิดความคล่องตัวในการร่ายรำด้วย

7. แนวคิดและทฤษฎีหลักการประดิษฐ์ท่ารำ รจนา สุนทรานนท์ (2553,58-60) การประดิษฐ์ท่ารำนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้ ท่ารำ ภาษาท่า นาฏศิลป์ไทยที่มีแบบแผนมาแต่โบราณ จะต้องใช้ท่ารำแม่บท ที่เป็นท่าพื้นฐาน มาใช้สร้างสรรค์ท่ารำในชุดต่าง ๆ ขึ้นใหม่

8. แนวคิดและทฤษฎีหลักการการวิภาคและการเคลื่อนไหว ศิริมงคล นาฏยกุล (2549,106-109) พฤติกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายของมนุษย์กับศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ หลักพื้นฐานสำคัญของการเคลื่อนไหวร่างกายในทางนาฏศิลป์จึงเป็นหลักการของการใช้กำลังในการผลักดันร่างกาย ให้เกิดการเคลื่อนไหวไปท่ามกลางการใช้พื้นที่ว่าง จังหวะและพลังในขณะทำการแสดง

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีในหัวข้อดังกล่าวนี้ ได้รวบรวมข้อมูลที่ได้นำมา สรุปผล และสร้างสรรค์ การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์

ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี พีรพงศ์ เสนไสย (2546, น.22-23) กล่าวว่า ปัจจัยในการคิดสร้างสรรค์ประยุกต์จากเดิม ที่อาศัยการหยิบเพียงเอกลักษณ์ของนาฏศิลป์นั้น ๆ เพื่อทำให้เกิดเทคนิคพิเศษบางอย่าง ผู้ประดิษฐ์ ก็จะแสวงหากระบวนการทำใหม่ ๆ การเคลื่อนไหวใหม่ ๆ แหกแนวจากเดิมและได้ให้ความหมายตรงกับที่ผู้ประดิษฐ์ต้องการ หรือตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น พบว่าการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยจะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการคิดสร้างสรรค์ผลงาน การหยิบยกเอกลักษณ์เพื่อให้ผลงานทางนาฏศิลป์ยังคงอยู่ในแบบแผนของนาฏศิลป์ไทย เมื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมของการแสดงที่กำหนดและสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ต้องคำนึงถึง คือการค้นหาจุดสูงสุด (Climax) ของการแสดง เพื่อเป็นการส่งสารไปถึงผู้ชมได้อย่างชัดเจน

สรุปผลการวิจัย

การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี ได้ศึกษาค้นคว้าและดำเนินการวิจัยตามแนวคิดการออกแบบนาฏศิลป์ ทำการสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การออกแบบรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี

จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้เกิดแนวคิดในการสร้างผลงานสร้างสรรค์ในการออกแบบการแสดงโดยผู้วิจัย ออกแบบการแสดงออกเป็น 2 ช่วง ตามรายละเอียดดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นขั้นตอนกรรมวิธีการปั้นตุ้ม จนถึง กระบวนการเผา โดยนำรูปแบบวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของผู้ประกอบอาชีพปั้นตุ้มในกลุ่มชาติพันธุ์มอญจังหวัดปทุมธานี และเป็นการนำเสนอ “ตุ้มสามโคก” ในบริบทการใช้ในชีวิตประจำวัน และบ่งบอกถึงประโยชน์ของตุ้มสามโคกในอดีต

ช่วงที่ 2 เป็นการผลิตงานหัตถศิลป์ “เครื่องปั้นดินเผาเบญจสิริ” และโซ่งงานหัตถศิลป์ เครื่องปั้นดินเผาเบญจสิริของดีประจำ อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี และนำกระบวนการทำร่ำของนาฏศิลป์ไทยมาบูรณาการสร้างสรรค์และออกแบบให้ผนวกกับการร่ำร่ายของชาวมอญ ที่เรียกว่า “มอญร่ำ” ตามแบบฉบับของชาวมอญ ซึ่งเป็นการผสมผสานเอกลักษณ์และความงดงามของนาฏศิลป์ทั้ง 2 รูปแบบ โดยมีการดำเนินอารมณ์ จังหวะ ทำร่ำช้าทำนองเพลงช้าไปสู่การดำเนินทำนองเพลงและทำร่ำที่รวดเร็ว สนุกสนานในช่วงท้ายของการแสดง

การออกแบบทำนองเพลงและดนตรีประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี

จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นแนวคิดในการกำหนดทำนองเพลงสำหรับงานสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัย แบ่งการแสดงออกเป็น 2 ช่วง

ช่วงที่ 1 ใช้ทำนองเพลงประกอบที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการปั้นตุ้ม โดยเลือกใช้ทำนองเพลงที่ช้าและในชาวด่ประกอบเสียงธรรมชาติ ท่วงทำนองเป็นไปอย่างช้า เพื่อแสดงความงดงามของรูปแบบวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในรูปแบบการเล่าเรื่องในอดีต

ช่วงที่ 2 ใช้ทำนองเพลงที่รวดเร็วสนุกสนานเน้นการแสดงที่สื่อให้เห็นถึงการไขว่ผลงานเครื่องปั้นดินเผาเบญจสิริ และมีท่อนจบที่รวดเร็วไปสู่การจัดแถวในรูปแบบซุ้มโหรี

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ใช้เครื่องดนตรีไทย เครื่องดนตรีสากล รายละเอียด ดังนี้

1. เครื่องดนตรีไทย ประกอบด้วย ซ้องมอญ ระนาดทุ้ม ซลุ่ม ฉิ่ง ฉาบ กรับ เปิงมางคอก ตะโพนมอญ ซ้องหุ่ย 7 ใบ
2. เครื่องดนตรีสากล ประกอบด้วย ไวโอลิน วิโอลา เชลโล่ ดับเบิลเบส ฮาร์ป คาเลสตรา กลองใหญ่

การออกแบบท่ารำการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี

จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นแนวคิดในการออกแบบท่ารำการแสดงโดยนำกระบวนการท่ารำมอญ 13 ท่า ในแบบฉบับมอญรำในจังหวัดปทุมธานี เป็นแม่แบบพื้นฐานเพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เกิดท่วงท่าทางนาฏศิลป์ในรูปแบบใหม่ จากการศึกษา “มอญรำ” เป็นการรำอย่างพร้อมเพรียงกันไม่มีรูปแบบที่กำหนดตายตัว การกำหนดแถวเน้นความเรียบร้อยสวยงามตามรูปแบบของชาวบ้าน การสร้างสรรค์ท่ารำและการออกแบบแถวจึงเน้นไปในรูปแบบความพร้อมเพรียงและกำหนดรูปแบบแถวใหม่ ๆ ได้อย่างไม่ติดขัดกฎเกณฑ์ จาริต ธรรมเนียมแต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยทำการแบ่งการแสดงเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ทำรำในช่วงที่ 1 ผู้วิจัยออกแบบการสื่อสารด้วยท่าทางตามท่วงท่า การเคลื่อนไหวอย่างธรรมชาติ ผสานการเล่าเรื่องรูปแบบการแสดงท่าทางนำ เสนอกรรมวิธีการผลิตตุ้ม ขั้นตอนการเตรียมดิน ปั้นขึ้นรูป จวบจนการเผา เครื่องปั้น จนได้เครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่1 ท่าชุดเตรียมดิน : ศิรดา พานิชอำนวนัย

ภาพที่2 ท่าวนวดดิน : ศิรดา พานิชอำนวนัย

ภาพที่3 ตากเครื่องปั้น : ศิริดา พานิชอำนวย

ภาพที่4 กระบวนท่าเครื่องปั้นเข้าเตาเผา : ศิริดา พานิชอำนวย

ภาพที่5 กระบวนท่าการแย้มเตา : ศิริดา พานิชอำนวนย

ภาพที่6 กระบวนทำนำนเครื่องปั้นออกจากเตาเผา : ศิริดา พานิชอำนวนย

ท่ารำในช่วงที่ 2 ผู้วิจัยออกแบบท่ารำ จากท่ารำมอญ 13 ท่า ผสมผสานกับท่วงท่าทางนาฏศิลป์เพื่อเกิดท่ารำขึ้นใหม่ โดยใช้หัตถศิลป์ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดปทุมธานี นำเสนอและเล่าเรื่องราว จากอดีตสู่การพัฒนาในยุคปัจจุบัน ดังจะเห็นจากท่ารำที่ปรากฏในการแสดงจะทำการยึดหลักการออกแบบท่ารำที่เป็นท่าพื้นฐานการรำมอญ ผสมผสานประยุกต์สร้างสรรค์ท่ารำในการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี ดังนี้

ภาพที่7 สร้างสรรค์จากท่ามอญแขนอ่อน : ศิรดา พานิชอำนวย

ภาพที่8 สร้างสรรค์จากท่าฟ้อนเปิง : ศิรดา พานิชอำนวย

ภาพที่9 สร้างสรรค์จากท่ากุหลาบมอญ : ศิริดา พานิชอำนวย

ภาพที่10 สร้างสรรค์จากท่าล้อตะโพน : ศิริดา พานิชอำนวย

ภาพที่11 สร้างสรรค์จากท่าล้อตะโพน: ศิรดา พานิชอำนวย

ภาพที่12 สร้างสรรค์จากท่าเวียนซ้าย: ศิรดา พานิชอำนวย

การคัดเลือกนักแสดง

จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล การแสดงนาฏศิลป์ไทย สร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี เป็นการแสดงระบำหมี่นกกแสดงทั้งชาย และหญิง การคัดเลือกนักแสดงจะต้องมีรูปร่างใกล้เคียงกัน นักแสดงต้องมีความสูงในระดับเท่ากัน เพื่อให้ไม่เกิดปัญหาเมื่อมีการเคลื่อนแถวหรือมีการจัดตั้งซุ้ม นักแสดงจะสามารถยืนทุกในตำแหน่งโดยไม่เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับความสูงของนักแสดง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้การแสดงเกิดความสวยงามมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการนำอุปกรณ์เข้ามาประกอบการแสดงในระดับของนักแสดง ที่มีรูปร่างใกล้เคียงกันจะยิ่งส่งเสริมให้การแสดงเกิดความงดงาม

การออกแบบเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบการแสดง

จากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง ผู้วิจัยแบ่งการแต่งกายและอุปกรณ์การแสดงออกเป็น 2 ช่วง

ช่วงที่ 1 เป็นการแต่งกายในรูปแบบของชาวบ้านมอญ ผู้ชายนุ่งโสร่ง สีสแดงอมม่วงคล้ายสีเปลือกมังคุดสวมเสื้อคอกลม ผู้หญิงใส่ผ้าถุงป้ายข้าง สวมเสื้อแขนกระบอก พาดสไบสีม่วงปักลายเถาว์วัลย์แบบฉบับมอญ ได้แนวคิดการออกแบบสร้างสรรค์ จากวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพปั้นตมของชาวมอญ ดังนั้นเครื่องแต่งกายจึงนำรูปแบบลักษณะการแต่งกายตามแบบกลุ่มชาติพันธุ์มอญ โดยทำการศึกษารูปแบบการแต่งกายในวิถีชีวิตของชาวมอญในอดีต และมีอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง ช่วงที่ 1 ได้แก่ ตมดินเผา เพื่อแสดงให้เห็นถึงกรรมวิธีปั้นตมตั้งแต่การเตรียมดินและผ้าสีแดงเป็นสัญลักษณ์สื่อแทนเปลวเพลิงเมื่อทำการเผา เครื่องปั้นดินเผาจนเสร็จสมบูรณ์

ภาพที่13 การแต่งกายนักแสดงชาย
ช่วงที่1: ศิรดา พานิชอำนวย

ภาพที่14 การแต่งกายนักแสดงหญิง
ช่วงที่1: ศิรดา พานิชอำนวย

การแสดงช่วงที่ 2 เป็นการแต่งกายในรูปแบบของมอญประยุกต์ ที่ผู้วิจัยได้ทำการสร้างสรรค์ให้คล้องกับรูปแบบของการแสดง ผู้ชายนุ่งโจงกระเบนคล้ายสีของหมาก สวมเสื้อคอกลมแขนสั้นสีครีม พาดสไบสีเดียวกับโจงกระเบน ผู้หญิงสวมเสื้อลูกไม้แขนยาวสีแดงแขนสามส่วนซึ่งสื่อให้เห็นถึงหญิงที่มีครอบครัวแล้ว นุ่งผ้าถุงลายขวางสีแดงขลิบเขียว พาดสไบสีครีมปักด้วยลายดอกบัวซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดปทุมธานี

ภาพที่15 การแต่งกายนักแสดงชาย
ช่วงที่2 : ศิรดา พานิชอำนวย

ภาพที่16 การแต่งกายนักแสดงหญิง
ช่วงที่2 : ศิรดา พานิชอำนวย

แนวคิดการออกแบบสร้างสรรค์การแต่งกาย ในการแสดงช่วงที่ 2 เป็นนำเสนอการพัฒนาสินค้าวิสาหกิจชุมชนโดยนำตุ้ม ซึ่งกำลังจะเสื่อมความนิยมมาสร้างคุณค่าให้เกิดเป็นสินค้าในชุมชน โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษากรรมวิธีในการผลิตสร้างสรรค์ตุ้มเบญจสิริ จึงได้สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายโดยนำรูปแบบการแต่งกายของชาวมอญที่มีลักษณะเป็นอัตลักษณ์ที่ยังคงแสดงให้เห็นในปัจจุบัน อาทิเช่น การไปวัดทำบุญ งานตรุษสงกรานต์ งานประเพณีต่าง ๆ ซึ่งนำรูปแบบการแต่งกายของชาวมอญมาปรับปรุงให้เกิดความสวยงาม โดยใช้สีแดงตามความเชื่อของกลุ่มชาวมอญที่ประกอบอาชีพปั้นตุ้มถือเป็นสิริมงคลเป็นตัวกำหนดสีเสื้อผ้าที่ใช้ในการแสดง โดยให้ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอกสีแดงทำด้วยผ้าลูกไม้โปร่งประดับเลื่อมเพื่อให้เกิดความสวยงามตามรูปแบบการแสดง และนุ่งผ้าซิ่นยาวกรอมเท้า ห่มคล้องสไบสีขาว ติดประดับอกด้วย

เพิ่มกลัดหงส์สีทอง ใส่เครื่องประดับเพื่อให้เกิดความสวยงาม ผู้ชายใส่เสื้อ
นุ่งโสร่งสีแดง พาดผ้าสไบ ประดับด้วยเพิ่มกลัดรูปหงส์สีทอง และใช้อุปกรณ์
สำหรับใช้ประกอบการแสดง ช่วงที่2 ได้แก่ ตุ่มเบญจสิริ และนำผ้าที่ใช้สำหรับ
ทำตุ่มเบญจสิรินำมาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงให้เห็นถึงความตระการตา
ของตุ่มเบญจสิริเมื่อนำมาประกอบการแสดง ที่มีพัฒนาการจากรูปแบบดั้งเดิม
จนเกิดความงดงามควรคู่แก่การอนุรักษ์

ภาพที่17 อุปกรณ์การแสดงช่วงที่1 ตุ่มสามโคก (เครื่องปั้นดินเผา) ตุ่มเบญจสิริ : ศิรดา พานิชอำนวย

ภาพที่18 อุปกรณ์การแสดงช่วงที่2 ตุ่มสามโคก (เครื่องปั้นดินเผา) ตุ่มเบญจสิริ : ศิรดา พานิชอำนวย

จากการทดลองปฏิบัติการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ ถิ่นปทุมธานีโดยผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพผลงานโดยใช้กิจกรรมรูปแบบ โมเดลชิปปา (CIPPA Model) เพื่อปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนออกเผยแพร่การแสดงสู่สาธารณชน ผู้วิจัยทำการประเมินคุณภาพ ผลงานการแสดงสร้างสรรค์โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ก่อนการเผยแพร่ ระดับนานาชาติ ทำการประเมินวัดคุณภาพโดยแสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบน มาตรฐานคุณภาพ ในด้านความคิดสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ โดยใช้กิจกรรมรูปแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านพบว่า ผลงานการสร้างสรรค์การแสดงชุด หัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี อยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.05 และทำการเผยแพร่ระดับนานาชาติ ในงาน The Creative Performance Named Thai Dramatic Dance Creation Art and Crafts The 9th SWU International Festival of Art and Culture 13th-14th June 2019 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ผู้วิจัยทำการเผยแพร่ระดับนานาชาติ ในงาน The Creative Performance Named Thai Dramatic Dance Creation Art and Crafts The 9th SWU International Festival of Art and Culture 13th-14th June 2019 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

The Creative Performance Named Thai Dramatic Dance
Creation Art and Crafts The 9th SWU International Festival of Art
and Culture 13th-14th June 2019

อภิปรายผล

การแสดงชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี เป็นการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงที่รวมความเป็นอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดปทุมธานี ที่มีความสัมพันธ์ผสมกลมกลืนระหว่างกลุ่มชาวไทยภาคกลางและกลุ่มชนชาติพันธุ์มอญ

ในการสร้างสรรค์ผลงานผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลของประวัติความเป็นมาจากอดีตสู่ปัจจุบันวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดปทุมธานีที่เป็นแหล่งงานหัตถกรรมและหัตถศิลป์ของคนในท้องถิ่นตามความเป็นมาว่า มอญ เป็นชนชาติเก่าแก่ที่สุดชนชาติหนึ่ง มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองที่ยังคงสืบทอดมาสู่คนรุ่นหลังในปัจจุบันทั้งทางด้านภาษา สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม นาฏศิลป์ ซึ่งแม้ว่าปัจจุบันชนชาติมอญจะไม่มีอาณาเขตปกครองตนเองบนแผนที่ แต่ยังคงแสดงความเจริญทางวัฒนธรรมของชนชาติมอญในประเทศไทยดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

ชาวสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นชาวมอญที่ได้อพยพในสมัยพระนารายณ์มหาราช ชาวมอญสามโคกมีฝีมือทางการทำอิฐมอญและงานเครื่องปั้นดินเผา “ตุ้มสามโคก” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ตุ้มอีเล้ง” จึงเป็นหนึ่งในหัตถกรรมศิลป์ที่ขึ้นชื่อด้วยฝีมือ ความคงทนและเอกลักษณ์แห่งรูปลักษณะเฉพาะตัว คือปากตุ้มและก้นตุ้มมีขนาดเท่ากันป่องกลาง และเป็นตุ้มขนาดใหญ่ แต่ภายหลังตุ้มสามโคกได้ถูกกลืนหายไปกับยุคสมัย ในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนงานศิลปหัตถกรรม กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านคลองพระอุดม อำเภอลาดหลุมแก้ว ได้จัดตั้งสมาชิกร่วมกันนำความรู้ ความสามารถทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมกันออกแบบความคิดสร้างสรรค์เป็นการเริ่มต้นและพัฒนางานดินเผาของชาวมอญ จ.ปทุมธานี ทำการพัฒนา

ออกแบบผลิตภัณฑ์จนได้รับความนิยมและได้ให้ชื่อว่า “ตุ้มเบญจสิริ” มีรูปแบบที่มีการพัฒนาโดยนำผ้าไหมมาหุ้มโองดินเผาให้มีลวดลายต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความสวยงาม ประณีต วิจิตรบรรจง จากหัตถศิลป์ที่แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกนั้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นปัจจัยให้เกิดแนวคิดต่องานสร้างสรรค์ ในชุดการแสดงที่แสดงให้เห็นถึงความสนุกสนานและร่วมถ่ายทอดชิ้นงานหัตถศิลป์ในรูปแบบการแสดงเพื่อให้นางดินเผาที่มีฝีมือของชาวมอญปทุมธานียังคงอยู่สืบไป โดยมีแนวคิดในการออกแบบจากประสบการณ์การแสดง ประกอบกับแรงบันดาลใจโดยใช้ลิลาทำรำจากแม่บทของท่ารำมอญ 13 ท่า ออกแบบลิลาทำรำที่ยึดหลัก 3 ประการ 1. หลักการตีบทผสมผสานท่ารำมอญ 13 ท่า 2. หลักการจินตนาการ 3. หลักการนำท่ารำเก่ามาพัฒนาให้เกิดท่ารำใหม่ในรูปแบบท่วงทำนองของเพลงสำเนียงมอญผสมผสาน ท่วงทำนองดนตรีสากล ที่เรียกว่า ร่วมสมัย โดยใช้องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ อันได้แก่ จุด เส้น รูปทรง สี เข้ามาเป็นองค์ประกอบทางศิลปะการแสดง โดยมีการเคลื่อนที่ในหลายลักษณะ มีการตั้งซุ่มในลักษณะทรงเลขาณิต มีความสมดุล กลมกลืน มีการเคลื่อนไหวที่อาศัยการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นกลุ่ม โดยมีการเคลื่อนไหวแบบฉวัดเฉวียนที่ไม่ดูสับสนวุ่นวาย และเกิดความสวยงาม การแปรแถวที่มีลักษณะเป็นขบวน เนื่องจากเป็นระบำหมู่ มีการตั้งซุ่มเป็นกลุ่มใหญ่ และกลุ่มย่อยสองข้างที่มีจำนวนผู้แสดงเท่ากันโดยใช้ท่ารำที่มีลักษณะเหมือนกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะการบอกเล่าเรื่องราวในอดีต สู่เรื่องราวในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง ที่ยังคงเน้นความพร้อมเพรียงเพื่อให้เกิดความสวยงามน่าชม ตามแบบอย่างนาฏศิลป์ไทย

เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานวิสาห์กิจกรรมชนด้านหัตถศิลป์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญปทุมธานี การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี ผู้วิจัยมีความต้องการนำเสนองานหัตถศิลป์ เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมและสร้างคุณค่าให้เห็นถึงงานหัตถศิลป์ในรูปแบบการแสดงที่มีสุนทรียภาพดังดงาม เป็นการช่วยส่งเสริมงานกลุ่มวิสาห์กิจกรรมชนให้มีชื่อเสียง และเป็นการร่วมอนุรักษ์ให้ “ตุ้ม” เครื่องปั้นดินเผายังคงมีคุณค่า หากแต่แปรผันจากการใช้ประโยชน์ด้านอุปโภค บริโภค เป็นงานของที่ระลึก อีกทั้งเป็นการส่งเสริมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

ข้อเสนอแนะ

แนวคิดที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการศึกษา สามารถขยายผลไปสู่แนวทางการออกแบบเพื่อการแสดงในส่วนต่าง ๆ ได้ การนำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาหัตถศิลป์สามารถนำมาบูรณาการกับการแสดงเพื่อต่อยอดพัฒนาสร้างสรรค์อุปกรณ์ประกอบการแสดงเพื่อสร้างความน่าสนใจ และเป็นแนวทางการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ให้เกิดแก่วงการศิลปะและการแสดง

แนวคิดการแต่งกายและการเคลื่อนไหวของแถว และตำแหน่งสามารถปรับปรุงรูปแบบและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสถานที่ในการจัดการแสดง ซึ่งอาจมีลักษณะพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกันไป

การแสดงชุดหัตถศิลป์ถิ่นปทุมธานี อาจเป็นประโยชน์และเป็นแรงบันดาลใจต่อผู้ที่มีความสนใจในงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2544) พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ
ภูมิปัญญา จังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
64 หน้า

ของดีเมืองปทุม เล่ม 1 (2536). กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนสามัญฟิวเจอร์เพลส
คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะ
กรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว (2542). วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์
เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี :ผู้แต่ง.

จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (2543). การออกแบบเครื่องแต่ง
กาย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 3 หน้า

ฉันทนา เอี่ยมสกุล. (2554). ศิลปะการออกแบบทำร่ำ (นาฏศิลป์ไทย
สร้างสรรค์). กรุงเทพมหานคร:บริษัทบพิตรการพิมพ์.

ประวิทย์ ฤทธิบุญ. (2560). “การพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์
ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ไทย โดยใช้โมเดลชิปปา” วารสารสถาบัน
วัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2560, ฉบับที่
2 (มกราคม-มิถุนายน), 72-79 หน้า

พีรพงษ์ เสนไสย (2546). นาฏยประดิษฐ์. จังหวัดมหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 25 หน้า

เพ็ญศรี ดูกและคณะ.(2536) วัฒนธรรมพื้นบ้าน:ศิลปกรรม. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 262 หน้า

- มนตรี ตราโมท (2540). **ดุริยางคศาสตร์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มติชน. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (2553). เอกสารประกอบการอภิปรายโครงการประชุมสัมมนาทางวิชาการ วัฒนธรรม การละเล่นและเพลงพื้นบ้านจังหวัดปทุมธานี. ม.ป.ท ม.ป.พ
- รจนา สุนทรานนท์ **วิธีการสอนและเทคนิคการสอนนาฏศิลป์ไทย**. ปทุมธานี: ศูนย์ปฏิบัติการพิมพ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- โรงเรียนเทศบาลเมืองปทุมธานี (2550). **มอญในปทุมธานี ศูนย์การศึกษา วัฒนธรรมพื้นบ้านจังหวัดปทุมธานีเฉลิมพระเกียรติ**. เทศบาลเมือง ปทุมธานี. ม.ป.พ
- ลัชมา ชารีเกษ (ม.ป.ป) **แนวคิดและภูมิปัญญาไทยรามัญสามโคก:แนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนา**. ม.ป.ท ม.ป.พ วัฒนธรรมจังหวัด ปทุมธานี. (ม.ป.ป). ปทุมธานี เมืองแห่งสายน้ำและวัฒนธรรม. 74 หน้า
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2548). **พจนานุกรมหัตถกรรมเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, 121 หน้า
- ศิริมงคล นาฏยกุล (2549). **หลักการการวิภาคและการเคลื่อนไหว**. มหาสารคาม : ตักศิลาการพิมพ์.
- ศิริมงคล นาฏยกุล (2551). **นาฏยศิลป์ หลักการวิภาคและการเคลื่อนไหว**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สงบศึก ธรรมวิหาร (2545). **ดุริยางค์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) **หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ :
ด้านสุทธาการการพิมพ์, 225 หน้า

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547). **หลักการแสดงนาฏยประดิษฐ์ปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ
มหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2535). เครื่องดนตรีนานาชาติ.

อมรา กล้าเจริญ (2535). **วิธีการสอนนาฏศิลป์**. กรุงเทพมหานคร: สำนัก
พิมพ์ โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี (2558). **200 ปี ปทุมธานี ที่
ระลึกครบรอบ 200 ปี พระราชทานนามเมืองปทุมธานี**.
กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน),
หน้า 117